

פרוטוקול מס' 10

מישיבת ועדת החינוך והתרבות, מירושלים,
כ"ח בשבט תש"ל (4.2.70), בשעה 8.30.

נכחו:

חברי הוועדה:

- א. כץ - היו"ר
- ש. לויין
- ד. קורן
- ע. סירני-פיינברג
- א. רזיאל-נאור
- נ. אליעד
- מ. ידיד
- מ.צ. נריה
- י. גולדשמיט

מוזמנים:

- י. שריד - מנכ"ל משרד החינוך והתרבות
- א. שמואלי - משרד החינוך והתרבות

מזכיר הוועדה:

- פ. פלקסר

רשם:

- א. סידי

סדר-היום:

1. תשובות לשאלות
2. בחירת נציג הוועדה לוועדה המשותפת לענין בדיקת סדורי הבטחון והג"א בגני הילדים ובבתי-הספר
3. דיון ברשימת הישובים המוצעים להחיל בהם את החוק להארכת לימוד חובה בשנת הלימודים תשל"א - עליהם חלה חובת החייצות עם ועדת החינוך והתרבות, בהתאם לסעיף 2 של חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5)
4. שונות

אני פותח את הישיבה.

היו"ר א. כץ:

חה"כ נריה ביקשני שנחיל את הישיבות בימי רביעי בשעה 8.45 בשל השיעור בתלמוד שנערך בכנסת בין השעות 8 ל-9. אני מציע להענות לבקשחו.

1. תשובות לשאלות

היו"ר א. כץ:
לפנינו מספר שאלות של חברי הוועדה. השאלתה הראשונה הייתה בענין ספרי לימוד בהסטוריה והתכנים של אותם ספרי לימוד. הוחל בהשמעת התשובה בישיבה הקודמת, אולם התשובה לא נסתיימה.

י. שריד:
בענין זה הייתי מעדיף שמי שהתחיל להשיב - יגמור.

היו"ר א. כץ:
השאלתה השניה היחה של חה"כ אליעד, בענין בית-שאן.

י. שריד:
בשנת חשכ"ט הקצבנו לעיריית בית-שאן 25,000 לירות לשיפוצים בבתי-הספר. השיפוצים בוצעו רק בחודש מרס של השנה שעברה. בשנת חש"ל הקצבנו 30,000 לירות. לעת עתה העירייה ביצעה רק דבר אחד: הציבה זגוגיות בחלונות, ואת הכסף לא ניצלה.

בדרך-כלל נוכחנו לדעת שלא נוכל לפעול רבות, בשטח החינוך, בבית-שאן באמצעות הרשות המקומית. אנחנו נחפש דרכים אחרות, כדי להיות בטוחים שהכספים שאנחנו מעבירים למקום יוצאו למטרה לשמה נועדו. לשם כך שר החינוך בא בדברים עם שר הפנים.

נ. אליעד:
זה דבר רציני; ילדים לא לומדים.

י. שריד:
הם לומדים. אלא שהבנינים לא משופצים - וללא צורך.

נ. אליעד:
בכל אופן, אני מבין שהענין נמצא בדיון.

י. שריד:
בדיון פעיל.

היו"ר א. כץ:
השאלתה הבאה היחה של חה"כ קורן, בענין מקלטים בבתי-ספר מבוססים.

י. שריד:
אשיב ברגע שארכז יותר חומר בנושא זה.

היו"ר א. כץ:
היחה שאלתה של חה"כ תמיר בדבר העברת כספים ממטרה למטרה בבית-הספר באופקים.

י. שריד:
בית-הספר באופקים צריך היה להבנות על-די משרד השיכון ולא על ידי משרד החינוך. כנראה שהקלוקולציה היחה על סכום של 600,000 לירות. משרד השיכון העמיד את השליש הראשון, כמקובל, לרשות הרשות המקומית (אחר-כך מקבלים עוד שלישי ובסוף הבניה מקבלים את השליש האחרון). למרות העברת הכסף למועצה המקומית באופקים הבניה לא בוצעה.

היו"ר א. כץ:
השאלתה האחרונה היחה בענין פרסום קטעים מפרוטוקולים של הוועדה ב"פרי אודיקה".

בררתי את הנושא והחשובה היא חד-משמעית: כל הפרוטוקולים של ועדה זו, כפרוטוקולים של כל ועדה אחרת בכנסת, חסויים ואין לפרסם מהם קטעים או חלקים. מתוך כך גם הדיונים בוועדה סגורים ויכולים להשתתף בהם רק חברי הוועדה או המוזמנים על ידי הוועדה. אפילו מעל במת הכנסת אסור לחברים לצטט את עצמם או חברי-כנסת אחרים.

ג. אליעד:

היתה לי עוד שאילתה: על העדרה של אותה מורה.

י. שריד:

החקשרתי וביררתי את העניין. נכון שהמורה הזאת חלחה, אבל לא היתה חולה חודשיים אלא חמשה שבועות. אולם היא חלחה במחלה כזאת שכל שלושה-ארבעה ימים חשבו שהנה היא חוזרת. לא נמצא ממלא מקום בשביל המורה הזאת, מפני שהיא מורה למתמטיקה לפי תוכנית מסויימת ושיטה מסויימת, ומוכרתים היו לחכות להחלמה. היא כבר חזרה ומלמדת.

ד. קורן:

אני שאלתי שאלה לגבי תלמידים מעדות המזרח, או מיוצא אסיה ואפריקה, וקיבלתי תשובה שהכילה מספרים. האם גם המספרים חסויים ואינם לפרסום, או שהם כבול מופיעים באיזה מקור אחר?

א. רזיאל-נאור:

בוודאי שהמספרים שאנחנו מקלים הם לפרסום. זוהי אינפורמציה ולא דיון של הוועדה.

ברצוני לשאול שתי שאלות. קראתי באחד העיתונים שמרחפת סכנת שביחה מצד המדריכים המקצועיים. הייתי רוצה לשמוע האם הוויכוח אתם יושב.

שאלתי השניה היא בעקבות דברים שקראתי בעיתונים על תנורי נפט בכחוח של בחי-ספר וסכנת הרעלה כחוצאה מכך. בזמנו היה דיון על כך, ונדמה לי שהיתה החלטה, שבכל בחי-הספר בירושלים, בצפון ובמקומות קרים אחרים תהיה הסקה מרכזית. ברצוני לדעת האם יש החלטה כזאת, ואם כן - כיצד היא מתבצעת?

ש. לוי:

ברצוני להעיר הערה, אם כי אינני יודע אם מקומה במסגרת זו של חשובות לשאילחות. הקומוניקט שנפרסם בעיתונות בשבוע שעבר, בדבר סיכום הדיון על הריפורמה, עלול היה, לפי ניסוחו, ליצור את הרושם, שוועדת החינוך בכנסת סיכמה שיש התקדמות חיובית בהגשמת הריפורמה. אנחנו עוררנו את שאלת ניסוח הסיכום בחום הישיבה. הדעה הכללית היתה שהפרסום ינקוט לשון נטרלית. ואם לדון לפי ההתבטאויות בוועדה, שהרי הצבעה לא היתה, חברים רבים בוועדה הביעו הסתייגות מדרך הביצוע ואמרו שהביצוע היה ללא הכנה. אנחנו הסכמנו שזה לא יבוא לביטוי בסיכום מתוך הנחה שלא תבוא לביטוי גם הגישה האחרת. מכיוון שהפסקה הראשונה בסיכום היתה ש"ועדת החינוך והחרבות סיימה היום את הדיון על ההתקדמות בביצוע הריפורמה...", ניחנה בזה, בצורה לא ישירה, חוות-דעת חיובית על כל מה שנעשה במשך השנה. אני חושב שזה עומד בניגוד לסיכום שהיה פה, ונראה לי שהנוסח הנכון של הסיכום היה צריך להיות, שהוועדה סיימה את הדיון על ביצוע הריפורמה - מבלי להזכיר את המלה "התקדמות".

היו"ר א. כץ:

אענה לך על כך בחום התשובות.

י. שריד:

אשר למדריכים המקצועיים, אמנם עמדה לפרוץ שביחה, אבל היא לא חפרוץ. המדריכים המקצועיים זה שנים אחדות מבקשים להפחית להם את שעות העבודה מ-35 ל-33. זו היתה התביעה הראשונה. תוך כדי הטיפול בחביעה זו אמרו המדריכים המקצועיים: לא 33 שעות כי אם 24 פלוס 3. אנחנו מינינו ועדה משותפת

המדריכים המקצועיים, בקאשוחו של יושב-ראש מוסכם על שני הצדדים, וועדה המליצה על הפחתה שעות העבודה מ-35 ל-33, החל ב-1 בספטמבר. כיוון שהמדריכים המקצועיים שבתו חודשים-שלושה, כלומר לילמדו פחות וכן, בנוסח שביחת האטה, הציע היושב-ראש של הוועדה שהשיטת החדשה נהג ב-1 בדצמבר במקום ב-1 בספטמבר.

גם המדריכים המקצועיים וגם אנחנו היינו זנים לקבל את המלצות הוועדה. אולם אנחנו התנינו תנאי, והוא: שהסדר ייכנס להסכם העבודה החדש. המדריכים המקצועיים טענו: לא; אנחנו בלים את ההסדר, אולם במו"מ להסכם החדש נגיש תביעה על הפחתה חדשה. זה עמדה לפרוץ שביחה.

בסופו של דבר שר החינוך הודיע למדריכים מקצועיים, שאין המשרד מתנגד שיגישו תביעה להפחתה נוספת, אבל הוא ריע מראש שמשרד החינוך יתנגד לתביעה זו ללא יסכים בשום אופן להפחתה ספת של שעות העבודה. המצה הנוכחי הוא, שימלה להיות שביחה רק לאחר א יגיעו להסדר במו"מ על הסכם העבודה החדש.

בענין התנורים, לא יוכלנו להתחייב תקיין תנורים בכל בתי-הספר בירושלים או בצפת. עם זאת אנחנו אומרים: בית-ספר חדש המוקם בירושלים תהיה בו הסקה מרכזית. והוא הדין בצפת מקומות אחרים.

אנחנו מחפשים דרך לתקן את המצב בבתי-הספר יימים, אבל לא בכל בית-ספר ניתן הדבר. שיטת החימום היא בעיה גדולה. מור - איך לחמם את החדר בלי שמתקן החימום יהווה סכנה לתלמידים.

אנשי מדע, פרופטורים מפורסמים ורופאים קרו בעיה זו, הגיעו למסקנה שבעיית החום אינה בעיה גדולה במוסדות ינוך, מחוץ, אולי, למספר מקומות קטנים בעמק ביח-שאן ובאילת. ראשית - ני שבתודשי הקיץ החמים מאד בתי-הספר סגורים קרוב ל-3 חודשים. ל קיימת בעיית החימום, ולפי דעתם לא רק בירושלים אלא גם בחל-אביב. י דעתם צריך להחקיין חימום בכל בתי-הספר בארץ. כלומר, הבעיה קיימת ל הארץ. פתרון רדיקאלי כזה היה מצריך עשרות מיליוני לירות. עם זאת להעיר, שלא בכל מקום זה ניתן להעשות בגלל צורת המבנים.

השאלה היא של סדר עדיפויות. ו"ר א. כץ:

לגבי מקומות הרריים קבענו כבר שבתי-ספר חדשים לא ייבנו בלי חימום מרכזי. שריד:

אבל ילדים לומדים גם בבתי-ספר ישנים. רזיאל-נאור:

לגבי אלה אין פתרונות כלליים, כי אם פתרונות מקומיים פה ושם. אני יודע ירושלים טיפלו בזה. שריד:

יש היום מחקני חימום הדומים להסקה מרכזית. האם משרד החינוך מביא אתם בחשבון? רזיאל-נאור:

מינתי ועדה של מומחים והטלתי עליה לבדוק מה הם מחקני החימום הרצויים ביותר, שאינם ווים מטרד בכתה ולא מהווים סכנה לתלמידים, ויחד עם זאת - שלא עולים -כך הרבה כסף. הוועדה הגישה המלצות, ובמקומות שונים אנחנו מנסים כת בדרך זו או אחרת. שריד:

האם אפשר לקבל את המלצות הוועדה? רזיאל-נאור:

י. שריד:

כן. ביקשתי מהוועדה שהיא חמליץ על מתקני חימום. היא הודתה את היריעה והחלה מתייעצת עם כל מיני מומחים. בסופו של דבר המליצה שיש צורך בחימום בכל בתי-הספר בארץ. אני נפגשתי עם המומחים. הם חדשים שני דברים: חימום ומי קרח בכל בית-ספר.

ש. לויץ:

בתשובתו של מנהל משרד החינוך בענין המדריכים המקצועיים חלו כמה אי-דיוקים. האם יש אפשרות לחבר הוועדה להעמיד דברים על דיוקם?

י. שריד:

אני דורש שיעמידו אותם על דיוקם.

ש. לויץ:

לפי מיטב ידיעתי החביעה של המדריכים המקצועיים להעמיד את משרתם על 24 שעות לא הופיע לפני שהוקמה הוועדה, כפי שאמר מר שריד, אלא רק בשלב הסופי של דיוני הוועדה.

י. שריד:

כן אמרתי; תוך כדי הטיפול החגלגל הדבר כפי שהחגלגל.

ש. לויץ:

הסדר שמנכ"ל המשרד קבע היה: 33 שעות, 24 שעות ואחר-כך הוקמה הוועדה.

דבר שני: הוויכוח שהיה התנהל בעצם על שאלה אחת: האם מילוי מסקנות הוועדה צריך להיות מותנה באיזו התחייבות או בלתי מותנה?

היו"ר א. כץ:

בעקבות השאלה שעורר קודם לכן חה"כ לויץ, אני מבקש לקרוא באזני חברי הוועדה את לשון הקומוניקט שפורסם בשבוע שעבר, ותחליטו אתם אם הנוסח הוא את הרוח הכללית בדיוני הוועדה. בדרך-כלל את הקומוניקט מחבר מזכיר הוועדה, ולאחר שאני עובר עליו הוא נמסר לפרסום. וזו הייתה לשון ההודעה:

"ועדת החינוך והתרבות סיימה היום את הדיון על ההתקדמות בביצוע הריפורמה בחינוך היסודי והעל-יסודי, לאחר שהקדישה לנושא זה כמה ישיבות.

סגן שר החינוך והתרבות, מר א. יולין,

והמנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות, מר י. שריד, השיבו לשאלות והערות שהשמיעו חברי הוועדה בעקבות הסקירות שמסרו נציגי המשרד בנושא זה.

יו"ר הוועדה, מר א. כץ, סיכם את הדיון

בדברים קצרים בציינו את חשיבות הדבר, שהנושא הראשון שהועלה בוועדת החינוך והתרבות בכנסת השביעית היה ענין ביצוע הריפורמה.

יו"ר הוועדה הביע את בטחונו כי משרד החינוך

והתרבות יקח לחשומת-לבו את הערות חברי הוועדה וידווח לוועדה מפעם לפעם על ההתקדמות בביצוע הריפורמה, על ההישגים בנדון ועל הקשיים הכרוכים בדרך כלל בביצוע משימה זו."

א. רוזאל-נאור:

אני חושבת שגדרן-כלל תמצית זו משקפת מה שהתרחש בוועדה. אני רק חושבת, שצריך קצת יותר לדייק בסגנון ולדבר עברית מתוקנת. אי-אפשר "לקחת לחשומת לב" אני גם מאד נרתעת מהפועל "לדווח".

ע. סירני-פיינברג:

היות והעירו הערה, נדמה לי שהמלה "התקדמות" ניתנת לפירושים בשני מובנים: יש התקדמות בדיון ויש התקדמות בריפורמה.

י. שריד:
היות ולא היתה הצבעה על סיכום, אני מבקש שלא להסתמך על החבטאוויות, רשמים והרגשות. אם תעמוד השאלה להחלטה, רק אז אפשר יהיה לדעת בדיוק מהי דעת החברים. כל עוד זה לא היה, אמירה שכאילו רוב החברים החבטאו שהביצוע לא היה כשורה - מוקדם שתיאמר. אל נשפיע על עצמנו שדה היה רוח הדיון.

ש. לוינ: בדיוק כן; לא היה סיכום.

2. בחירת נציגי הוועדה לוועדה המשותפת לענין בדיקת סדורי הבטחון והג"א בגני הילדים ובבתי-הספר

היו"ר א. כץ:
נחבקשתי על ידי יו"ר ועדת הכנסת לבחור בחלק שלנו בהרכב הוועדה המשותפת - עם ועדת הפנים - לענין בדיקת סדורי הבטחון והג"א בגני הילדים ובבתי-הספר. הוועדה תהיה בת 10 חברים, בראשותו של תת"כ סורקיס. מצדנו ישחתפו חמשה חברים. אני מציע לוועדה זו את חברי הכנסת לוינ, ידיד, קורן, אליעד וגולדשמיט או ורדיגר.

י. גולדשמיט: מוטב שיהיה חה"כ ורדיגר.

הוחלט: נציגי ועדת החינוך והתרבות בוועדה המשותפת יהיו: חה"כ לוינ, ידיד, קורן, אליעד, ורדיגר.

3. דיון ברשימת הישובים המוצעים להחיל בהם את החוק להארכת לימוד חובה בשנת הלימודים תשל"א - עליהם חלה חובת התייעצות עם ועדת החינוך והתרבות, בהתאם לסעיף 2 של חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5).

היו"ר א. כץ:
נמשיך בדיון ברשימת הישובים המוצעים להחיל עליהם את הארכת חוק לימוד חובה בשנת תשל"א.

י. שריד:
הבאנו את הרשימה לפניכם. התעוררה שאלה יסודית אחת: חברי הוועדה רצו לדעת איך בוצע ענין זה של לימוד חובה בגיל 14 פלוס באותם מקומות עליהם חל החוק בשנת תשל"ל. חה"כ גולדשמיט הזכיר גם מקומות מסויימים. יחד עם זאת, עורר חה"כ גולדשמיט שאלה של מועצה אזורית מסויימת באבן העזר (י. גולדשמיט: כדוגמה), שם קיימת בעיה של הסעה אלה היו שאלות יסוד. יתכן והדיון יסודי נגמר ויש עוד שאלות לגבי הרשימה. אני מציע שקודם אנחנו ניתן תשובות לשאלות שנשאלו. כן היינו רוצים לשמוע את הערות לגבי הרשימה המוצעת. אלה הישובים שאנחנו מציעים להחיל עליהם את חוק לימוד חובה המורחב בשנת הלימודים תשל"א, וכדי שנצליח בכך עלינו להתכונן כבר מעכשיו. נוסף על כך יש כל מיני שאלות לגבי דרך הביצוע ואיך להבטיח שהחוק יקיף מכסי מום של תלמידים. אבל קודם אנחנו רוצים לדעת אם יש לחברים השגות והערות לרשימה שהגשנו.

נ. אליעד:
נדמה לי שאחם מנסים להפוך קצת את הענין לפורמליסטיקה. השחתפתי בעת חקיקת החוק. אינני חושב שזו שאלה פורמלית, כלומר: אחם באים מחייצים בוועדה - ועושים מה שרוצים. אני מבין שיכולה להיות

דחיפות, אבל דווקא הדחיפות צריכה להניע אתכם להגיש את הרשימה במועד מוקדם יותר. לי נראה שזו הזדמנות לדון ולהעלות בעיות. אין זו רק שאלה פורמלית אם אנחנו מסכימים לרשימה או לא.

י. שריד:

יש צד פורמלי שאנחנו כלנו חייבים בו. מי כמוך יודע שיש לזה ערך רב. הכנסת החליטה שעל רשימת הישובים צריך להתייעץ בוועדת החינוך. בזה שנקרא ל"פורמליות" "פורמליסטיקה" - לא עשינו דבר. ועדת החינוך והתרבות של הכנסת וכל חבר בה יכולים להעלות כל שאלה שרצים. אך אין לזה כל קשר עם אישור הרשימה או התייעצות על הרשימה. צריך לחוות דעה גם על הרשימה, ואם נשמע השגות עליה - כמוכן שנשמע היטב ונשקול. כל שאר השאלות - אין להן קשר למישור קביעת הרשימה.

היו"ר א. כץ:

אני מראש מודיע שלא אדרבן עיכוב הרשימה וכחוצאה מכך - עיכוב החלטה החוק על איכס מקומות חדשים. עם זאת, במידה ויהיה צורך נקיים דיון על הבעיות הכרוכות בביצוע החוק.

נ. אליעד:

אבל התעוררו שאלות חוך כדי הדיון הזה. אי-אפשר להגיד שהן לא נוגעות לנושא.

היו"ר א. כץ:

נפריד בין זה לזה ולא נתעלם משום נושא שיועלי על ידי חברי הוועדה.

א. רזיאל-נאור:

אני רואה את הרשימה - והיא ארוכה. ז.א., יותר ויותר נערים שהגיעו לגיל 14 יכנסו בשנת הלימודים השוטפת למעגל הלימודים. על כך אני שמחה. אבל אינני יכולה לחוות דעה קונקרטית משום גודל הרשימה. הייתי מבקשת איפוא, להשלמת העניין, שהרשימה תהיה מוגשת לפי חלוקה מסוימת, נאמר לפי מחוזות.

היו"ר א. כץ:

זה ישנו; יש שתי רשימות.

א. רזיאל-נאור:

ועוד דבר: שיינתן פירוט כמה חלמידיים יש בכל אחד מהמקומות הללו ועל כמה נערים יחול החוק? החומר צריך להיות מדויק יותר ומאיר עיניים. לדוגמה: ברשימת ישובי המיעוטים, ממספר 1 עד מספר 9, נראה לי שאלה בתי-ספר של בדוויים. הרשימה צריכה להיות מלווה בדברי הסבר - כך וכך בתי-ספר כפריים, עירוניים, בדוויים וכו'.

מ. ידיד:

אין ספק שחשוב לוועדה לקבל אינפורמציה מפורטת מה נעשה עד היום לגבי הרשימה הראשונה שאושרה בזמנו. לפי זה חוכל הוועדה להתרשם האם רשימה זו, שהיא כה גדולה, ניתנת לביצוע.

אני מסכים שהוועדה תאשר את הרשימה, כדי לא לגרום לעיכוב, וכדי שלמשרד החינוך לא תהיה הטענה שבעקבות ההתייעצות בוועדה החינוך והתרבות נמנע מן המשרד מלבצע את התוכנית כולה.

נוסף על כך אני מבקש שהוועדה תשמע

הסבר מפורט לגבי הרשימה החדשה - האם המשרד עשה הכנות, מה הן ההכנות שנעשו, האם באו בדברים עם הרשויות המקומיות הצריכות לבצע את התוכנית הזאת - על-מנת שהוועדה תקבל תמונה ברורה לקראת מה אנחנו הולכים והאם באמת ניתן יהיה להחיל את החוק, תוך שלוש שנים, על נארץ כולה.

י. גולדשמיט: גם לי קשה לומר בדיוק מדוע נבחר מקום זה ולא נבחר מקום זה. אני מתרשם שהערים הגדולות, פרט לירושלים, שמעמדה מיוחד, אינן כלולות. גם ערים בסדר-גודל שני, אחרי שלוש הגדולות, אינן כלולות. כלומר, באותם גושים גדולים מאד, שמבחינה ארגונית ותקציבית (מבחינת הבניה), נראה היה למשרד שיהוו בעיה רצינית, נדחתה החלת החוק לשנת תשל"ב.

נדמה לי, שיועיל לנו להגיע לאישור הרשימה אם נדע מה היו השיקולים לכך. הדברים יכולים להיות סבירים, אבל אנחנו צריכים לדעת, שמבחינת הערים אנחנו נוגעים, או לי, במשך שחי שנים בשליש האוכלוסיה ואולי עד מחציתה.

אני רוצה לחזור לשאלת חה"כ לוין: מדוע לא כלול חלק מחל-אביב? נאמר החלק הדרומי של חל-אביב, שמבחינת ההרכב הסוציאלי של האוכלוסיה והצרכים אינו נופל מעירת פיתוח. היה טוב אילו היינו שומעים מדוע המשרד דחה אפשרות כזאת.

מ. ידיד: אולי יש דברים שעוד אפשר לחקן.

י. גולדשמיט: אולם ויכוח על מקום זה או אחר ברשימה אינני מתכוונן לעורר, מפני שלגבי כל מקום ומקום בוודאי אפשר להביא דוגמה נגדית.

היו"ר א. כץ: אנני רוצה לדעת מהי חלוקת התלמידים בין שלוש השנים.

י. שריד: מר שמואלי ימסור אינפורמציה אשר תשיב לכל השאלות. בישיבה הקודמת הודעתי מה הם העקרונות שהנחו את משרד החינוך לגבי העדיפויות. בשנת תשל"ל החלנו את החוק על מקומות אשר או שהיו לגמרי משוחררים משכר לימוד לפני כן, או ששכר הלימוד שנגבה הגיע עד 20%. ברשימה השניה כללנו ישובים ששכר הלימוד ששלמו ההורים הגיע עד ל-40%. ברשימה השלישית נביא את כל השאר.

שקלנו - גם באנו בדברים עם נציגי הרשויות המקומיות - והחלטנו שלא להחיל את חוק לימוד חובה על חלקי ערים. זה קשור בסיבוכים גדולים מאד, בעיקר ארגוניים. כל מי שהוא חסר אמצעים בשכונת התקווה איננו משלם גם היום. אין בעיה כזאת שילד לא יכול ללמוד בגלל שכר לימוד. אבל יש בעיות ארגוניות; להחיל חוק על חלק מהעיר ולא להחילו על חלק אחר - החלוקה הזאת די מסובכת.

מ. ידיד: הבעיה היא לא תקציבית, אלא אורך להבטיח שילדים אלה ישארו על ספסל הלימודים.

א. שמואלי: ברשותכם אומר שניים-שלושה משפטים כבקדמה. בידוע הוא שמרבית בוגרי בתי-הספר היסודיים המשיכו לימודיהם, גם בלי חוק, בחינוך העל-יסודי. מחור כ-50,000 תלמידי בתי-הספר היסודיים המשיכו כ-85% את לימודיהם בחינוך העל-יסודי בכתות ט'. זאת מהדין לדעת.

כוונת החוק, לדעתי, היתה להביא אל בית-הספר בעיקר אותם ילדים שלא המשיכו ללמוד מרצונם הטוב, והמדובר, כאמור, בכ-15% מכלל אוכלוסיית בוגרי בית-הספר היסודי.

ביצוע החוק ימשך כשלוש שנים. כוונתנו היתה להביא אל בית-הספר בכל אחת משלוש השנים כ-3,000 תלמידים. אלה הם אותם 3,000 תלמידים, אשר מרצונם הטוב, או מסיבות אחרות, לא המשיכו לימודיהם בחינוך העל-יסודי.

בשנה שעברה - ואני מתייחס לדבריה של
חה"כ רזיאל-נאור - נתבקשנו - בלישיבה האחרונה של ועדת החינוך והתרבות -
להגיש את הרשימה בצורה שהיא הוגשה עכשיו. אם נחבקש לחלק את בתי-הספר
לפי אזורים, לתאר אותם וכו', הדבר איננו מסובך, הוא רק יצטרך עוד
עבודה. נעשה כפי שנתקש לעשות על ידי הוועדה.

הגשנו את הרשימה הזאת מתוך שיקולים
שעמד עליהם המנהל הכללי, לאמור, בשנה השניה לביצוע החוק אנחנו
רצים לחילו על ישובים בהם ההשתתפות הממוצעת בשכר הלימוד המודרג
בחינוך העל-יסודי, מצד ההורים, מגיעה עד ל-40%. בשנה הבאה יחול
החוק על כל הישובים.

אשר לביצוע. אנחנו נמצאים כרגע כחמשה
חודשים לאחר החלת החוק על השליש הראשון. הביצוע, שצעדיו המעשיים
החלו בעיקר בחופש הגדול, היה די מסור אבל יחד עם זאת גם חפוז. מן
הדך לזכור, שהחברים שעסקו בביצוע החוק, מאז הוא נתקבל ועד לראשית
שנת הלימודים, עמד לרשותם זמן קצר, והיה עליהם לעבוד בתקופת החופש
הגדול. אף על פי כן כדאי לעיין במספרים הבאים: בשנת תש"ל הוחל
החוק על 9 ערים, 38 מועצות מקומיות ו-25 מועצות אזוריות.

היו"ר א. כץ: האם נוכל לקבל עותקים מהחומר שלפניך?

א. שמואלי: נמסור לכם עותקים ונמלא ברצון את בקשת
חה"כ רזיאל-נאור. נניח על שולחן הוועדה,
בתום חמשה חודשי הביצוע, רשימת הישובים בהם פועל החוק, וברשימה -
מספר מסיימי כחות ח', מספר התלמידים שנקלטו בשנת הלימודים תש"ל,
והם בגילאי חובה, ומספר התלמידים שלא נקלטו ושאינם גילאי חובה.
גם זה צריך לזכור, שלא כל מי שסיים בית-ספר יסודי החוק חל עליו,
וזאת משום שמעבר לגיל חובה. הדו"ח הזה יענה על בקשת מספר חברים.

ב-9 הערים מספר מסיימי כחות ח' בשנת
תשכ"ט היה 7,738 תלמידים; מהם נקלטו בכחות ט' בשנת תש"ל 7,131
תלמיד; לא נקלטו 295 תלמידים, מהם 93 בגילאי חובה ו-202 תלמידים
מעבר לגיל חובה. כך יכולתי למנות לגבי כולם, אבל לא אעשה זאת.
אנחנו נמסור לוועדה רשימה מרוכזת של כל הערים, הרשויות המקומיות
והמועצות האזוריות.

י. שריד: יכול תלמיד לסיים כחה ח' במקום שהוחל
עליו החוק, אלא שהחוק מדבר על גילים
ולא על מסיימי כחה ח'. אם התלמיד בגיל 14 פלוס - הוא חייב; אם הוא
בגיל 15 פלוס - איננו חייב. אם אנחנו יכגלים לקלוט אותו בדרך זו או
אחרת - בבקשה, אבל איננו יכולים להחיל עליו את החוק בדרך של חובה.

א. שמואלי: כדי לענות לחה"כ אליעד עלי להוסיף,
שכשמדובר בקליטת תלמידים שממשיכים
בלימודיהם מרצונם הטוב - גם קליטתם קלה יותר. אבל כשעליך לספל
באותם 15% של תלמידים שאינם רוצים להמשיך בלימודים, או שהוריהם
אינם רוצים, קליטתם הרבה יותר קשה.

מתוך מעקב קצר שעשינו, גם עם המפקחים
על הפעולה וגם עם קציני הביקור, מתברר שיש תלמידים שיושבים בבית-
הספר ויש לעשות מעבר ומעל למה שמקובל לעשות בכחה ט' כדי להחזיק
אותם. העובדה שיש אחוז די גדול של תלמידים - עד 90% ומעבר לזה -
שהחוק מבוצע עליהם הלכה למעשה היא סימן יפה לנו. אולם כאשר תקבלו
את רשימת המועצות המקומיות והאזוריות האחוז עלול לרדת.

אני חושב - וזו ראייתי שלי - שבחוק
שנת לימודים זו עלולים לנשור כמה מהתלמידים שנקלטו בכחות אלה. כך
שם נדווח בעוד 4-5 חודשים עלולים המספרים להיות קטנים יותר.

לקראת שנת הלימודים הבאה זימנו את ראשי הערים הנוגעים בדבר, וכך את ראשי המועצות המקומיות והמועצות האזוריות, וברגע זה ממש יושבים עשרה ראשי ערים ומחכים לי, עם סיוע ישיבה זו, על-מנת לדון על ההכנות לקראת הביצוע בשנת הלימודים הבאה.

ההכנות כרוכות, קודם-כל, בדיוור פיסים. אחר-כך יש בעיות של ציוד, הסעה נכו'. אני מקווה שעם אישורה הסופי של הרשימה נוכל באופן קונקרטי לגשת לכל ישוב ולברר אתו את בעיות הדיוור, ההסעה, הציוד וכל מה שקשור במורים.

המנהל הכללי, בהנחיותיו לנו, הודיע שדין תלמידים בכחות ט', מבחינת ההסעה והציוד, כדין תלמידים בכחות ח' של בתי-הספר היסודיים. זו הנחיה חשובה גם במו"מ שלנו עם ראשי הרשויות המקומיות.

חה"כ גולדשמיט שאל לגבי אבן העזר. בדקתי את העניין. בישוב זה יש 146 תלמידים הלומדים בכחות ט' בבית-הספר האזורי. כל תלמיד היה צריך לשלם כ-250 לירות במוצע לכיסוי הוצאות ההסעה והוצאות אחרות הקשורות בלימודים בכחה ט'. מתוך 250 לירות אלה 180 לירות מיועדות לכיסוי הוצאות ההסעה. יתרת הסכום - לכיסוי הוצאות הקשורות ברכישת ספרים, הזנה וכיוצא בזה. מתוך 180 לירות המיועדות להסעה מעניק משרד החינוך 100 לירות לתלמיד. מלמר, המועצה קיבלה 14,600 לירות לכיסוי הוצאות ההסעה בבית-ספר זה.

האם זה סכום קבוע או לגבי מקום זה בלבד? א. רזיאל-נאור:

המו"מ הוא קונקרטי בכל מקום ומקום והסכום נקבע בהתאם למה שהמשרד יחד עם נציגי הישוב קובעים. א. שמואלי:

נשאלנו לגבי מספר ישובים בשרון (נורדיה, נצני עוז, שער אפריים, תנובות ועוד). בסך הכל סיימו את בית-הספק היסודי באותם ישובים 87 תלמידים; 76 מהם נקלטו בכחות ט' בשנת חש"ל; 57 מתוך אלה לומדים בבתי-הספר שבאיזור ו-19 תלמידים נקלטו בבתי-ספר מחוץ לאיזור, לאמור בפנימיות וכיוצא בזה. לא נקלטו 11 תלמידים, 8 שהם בגילאי חובה ו-3 שהם מעבר לגיל חובה.

הערה כללית שקשורה לכל מה שאמרתי: המשרד מינה 4 קציני ביקור העוסקים בביצוע החוק. תפקידם למעשה להפעיל את מנהלי מחלקות החינוך המקומיות לדאוג לכך שהתלמידים האלה, שהחוק חל עליהם, יגיעו אמנם לבית-הספר. בפגישות עם קציני החינוך אני שומע דברים, ביניהם חמורים, על תלמידים שאינם רוצים לבוא. לפי הוראת המנהל הכללי יתכן שרק בתור מיבתן נתבע הורים למשפט על שאינם שולחים את ילדיהם לבית-הספר.

מהו אחוז התלמידים האלה? נ. אליעד:

קטן מאד. המאמץ הוא בשיכנוע התלמידים האלה או הוריהם. א. שמואלי:

רוב התלמידים הם תלמידים שנקלטו בכחות מקצועיות מעשיות, כך שבמסגרת המשך הלימודים שלהם הם מקבלים גם הכשרה מעשית (אינני אומר מקצועית, משום שהיא נעלה יותר).

אלה השאלות שנחבקשנו להשיב עליהן. אני חוזר ואומר: בעקבות בקשתה של חה"כ רזיאל-נאור אנחנו מוכנים למיין את בתי-הספר לפי כל קטגוריה שחבקשו. בנדון זה אין לנו בעיות. בהתאם להזמנה כך יוגש החומר.

ב) נגיש לחברי הוועדה טבלה של כל הישובים שהחוק הוחל בהם, ובה אינפורמציה לגבי מספר הממשיכים.

היו"ר א. כץ:
בעקבות שאלתו של חה"כ גולדשמיט על החלוקה בין שלוש השנים, יש כאן מספרים מדוייקים שאני רוצה לקרוא אותם: בשנת חש"ל הוחל החוק על כ-18,500 תלמידים; בשנת חש"ל א הוחל החוק על עוד כ-16,500 תלמידים; בשנת חש"ל ב יוחרו עוד כ-19,400 תלמידים. מצומצם של דבר: החלוקה היא בערך שליש-שליש-שליש.

אשר לקליטה, היא מעניינת אותנו משתי בחינות: פורמלית ומהותית. מבחינת הקליטה הפורמלית מתברר שהאחוזים הם הרבה למעלה מ-90. כך, למשל, לפי סוגי הישובים, הקליטה בערים הייתה כ-96.5%, במועצות מקומיות - 91%, במועצות אזרחיות - 96%. זו הקליטה הפורמלית. בסוף השנה נדע מה הייתה הקליטה המהותית, ואני מניח שהיא תהיה פחותה.

א. רוזאל-נאור:
ביחס לעבודתם של קציני הביקור. מר שמואלי אמר שיש 4 קציני ביקור; האם הם מופקדים על כל הארץ? אם כן - כיצד הם יכולים לשחלט על מספר כזה של מקומות ישוב?

א. שמואלי:
אי-אפשר להעמיד קצין ביקור בכל ישוב. לפי ההנחיות שקבענו לעצמנו עלינו לזרז ולדחוף את ראשי רשויות החינוך במקום לעסוק בנושא. לדוגמה: אם מדובר בירושלים, אני לא צריך להעמיד למחלקת החינוך של עיריית ירושלים קצין חינוך. על המחלקה לדאוג להבאת הילדים לבית-הספר. הוא הדין גם בישוב קטן יותר. אף על פי כן, אם במועצות מקומיות מסויימות - כגון בית-שמש או מבשרת ירושלים - אין מחלקות חינוך חזקות, שם עוסק בעיקר קצין הביקור, ותפקידו להפגש עם ראש המועצה, אם יש צורך - עם מנהל בית-הספר המקומי, ואם יש צורך - הוא עושה זאת בעצמו.

מאחר ומפקחי בחי-הספר לנערים עובדים עוסקים כרגע גם בזה, כלומר גם הם עוסקים בהבאת ילדים לבית-הספר, למעשה יש שמונה אנשים שעוסקים בזה. ושוב - לא אישית, אלא תפקידם לזרז את האנשים האחראים במקומות.

ע. סירני-פיינברג:
שאלתי נוגעת לשורה שלימה של ישובי ספר שהחוק לא חל עליהם השנה. נדמה לי שיש כאן דבר-מה לקוי. באותם ישובים שאין בהם כתות ס' - זה אומר דרשני, ואם דיברנו על ירושלים, כדאי לדבר גם עליהם.

אמרת שאותם תלמידים שצריך להביא בכוח לבית-הספר אחוזם קטן. אולי תוכל להסביר האם סיבת הסירוב היא בהתנגדות ההוריים והאם זה נוגע לשכבה סוציאלית מסויימת?

י. שריד:
רשימת הישובים בהתיישובות הובאה בשעתו לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת ואושרה. אנחנו הודענו שבהתיישובות העובדת נבצע את החוק לא בשלוש שנים כי אם בשנתיים. ממילא צריך היה לעשות חלוקה מסויימת. החלוקה נעשתה, ניתנו דברי הסבר וזה אושר על ידי ועדת החינוך. עכשין אנחנו מביאים את הרשימה השניה שסוגרת את המעגל. אין ספק שאי-אפשר להכניס שינויים ברשימה שהופעלה בשנת הלימודים חש"ל.

ד. קורן:
האם אי-אפשר לצרף יותר ישובי ספר למרות ששנת החקציב איננה חופפת את שנת הלימודים?

י. שריד:
אי-אפשר. אנחנו עושים חשבון מהי ההוצאה לשנת לימודים לביצוע חוק לימוד חובה. אי-אפשר להכניס שום שינוי באמצע. לעומת זאת, לקראת שנת חש"ל א אפשר להכניס הרחבות. אולם אז אין לדבר סוף, כי תמיד אפשר לשאול:

מדוע לא ישוב זה וישוב זה? צריך היה לחלק את הישועות לשני חלקים. ולא היה ערעור בוועדת החינוך והחרבות בקשר לחלוקה שנעשתה.

אשר לסיבות הסירוב להמשיך בלימודים בכח ט', אני רוצה להזכיר לחה"כ עדה סירני, שגם במסגרת חוק לימוד חובה הלא מורחב לא הגענו ל-100% מבקרים. זה לא קיים בשום מקום בעולם. תמיד יש אחוז שאיננו נקלט. וזאת מכל מיני סיבות. בזמן האחרון אנחנו מקבלים בקשות מהורים לפתור אותם מחוק לימוד חובה. יש מקרים שהילד הוא אסוציאלי או חולה ואיננו יכול לבקר בבית-הספר.

היו"ר א. כץ: גם לא בבית-ספר לחינוך מיוחד?

י. שריד: אם מדברים על פטור סקברים על אלה שאינם מסוגלים ללמוד בשום בית-ספר.

א. רוזאל-נאור: יש כאלה הרבה?

י. שריד: שמעתי משמואלי שקיבל 40 פניות לפטור.

א. שמואלי: ואישרתי רק חמש.

ע. סירני-פיינברג: מה עושים עם ילדים אלה?

י. שריד: יש ילדים שהם בטיפול משרד הסעד, או שהם בכתי-חולים או בכל מיני מוסדות. אף פעם מספר המבקרים לא יכול להיות 100%. חוץ מזה יש ילדים שגמרו כיתה ב' בחדר, אחר-כך לומדים באיזו ישיבה ואחה לא יודע עליהם. אם בגיע ל-95-96 אחוז מבקרים יהיה טוב מאד.

הקושי גובר עם העלאת בגיל. יש הורים שלא רוצים לשלוח את הילדים לבית-הספר. הם אמנם מעטים, אבל ישנם. לכתות א', ב' וג' הם שולחים אותם, כמובן, אבל היה זמן שלכחה ד' הילד לא היה מגיע. עכשיו, כשהם צריכים לשלוח אותם לכתה ט', בוודאי עושים כל מיני דברים כדי להמנע מזה.

בשנת תש"ל התחלנו לבצע את החוק במאוחר. הרבה תלמידים שסיימו כיתה ח' הספיקו בינתיים להרשם בלשכות העבודה. אחר-כך באנו אנחנו ואמרנו שאסור לתח להם עבודה, מפני שלפי החוק אסור להם לעבוד בגיל 14 פלוס. עד היום יש תלמידים כאלה שמשיכים לעבוד. אלה ההסברים מדוע אי-אפשר להגיע ל-100%.

ש. לויז: אני מבקש להציע למשרד החינוך לשקול מחדש את ענין תל-אביב. אני מוכרח לומר שהנימוק שלי הוא בעיקרו פוליטי. אני חושב שהמצב במדינה מבחינת התקציב מעמיד הרבה סימני שאלה. וטוב יהיה לביצועו של החוק אם יתחילו בתל-אביב. אני מבין שיש קשיים ארגוניים, אבל אני מניח שבאם יתחילו להגשים את החוק בתל-אביב, אפילו בשכונת אחת או שתיים, לא ידחו את זה. אם נשאר את הערים הגדולות בחוץ, נשקפת סכנה.

נ. אליעד: איזו סכנה? אולי תדבר גלויות!

ש. לויז: סכנה שבגלל מצב התקציב תחול האטה בהגשמת חוק חינוך חובה. מבחינה פוליטית היה

כדאי לנעוץ קנה בתל-אביב.

היו"ר א. כץ: אפשר גם בחיפה.

י. גולדשמיט: אני מייחס חשיבות רבה לכירור הזה, לשאלות

וגם לחשובות שאנחנו מקבלים מהמשרד. מפני שאני חושב שהחוק, שנחקק בקיץ 1969, הוא חוק חשוב והסטורי לא פחות

מחוק לימוד חובה. ואין איש יכול להקל ראש כלפי הבעיות הארגוניות והתקציביות שעומדות לפני המדינה ומשרד החינוך כדי לבצע חוק זה.

כולנו יודעים שיש הורים שעומדים על כך שילדיהם ילמדו עד כחה י"ב. לעומתם יש אחרים שמכל מיני שעמים חסרה אצלם החודעה הזאת. ומפני שאני מחשיב את ~~בני-הזאת~~ ~~אני-הזאת~~ שוועדת החינוך מעוניינת לא רק לקבל ~~את~~ ~~השימה~~ ~~הישובים~~ ~~עליהם~~ יכול החוק, אלא גם להשתכנע, מתוך דו-שיח עם משרד החינוך, שהדברים ממשיים ויביאו את הברכה שאנחנו מצפים מביצוע חוק זה. ואם אמרתי בשבוע שעבר, שידוע לי כי בשנה הראשונה בחלק מאותם ישובים לא בוצע החוק, אני לא אומר זאת מפני שאני קורא חגר למישהו. אני מבין שזה קשה. מר שריד הוסיף שהחלטה נפלה באיחור וזה לא מקל. גם השנה אין לנו מקלים בהרבה. הנה, אנחנו עומדים בחחילה פברואר. אין זה מועד מוקדם לגבי כחה שצריכה להפתח בראשית ספטמבר. מכאן משאלתי שיינקטו הצעדים הדרושים על-מנת שהדבר כן יקום ויהיה.

גם בעיר שיש בה לכאורה בחי-ספר על-יסודיים ומקצועיים אין זה מובן מאליו שאותה עיר מסוגלת, בלי השקעה גדולה ובניה חדשה, לקיים חוק לימוד חובה לגבי כחה ט'. יכול להיות שהמספרים שהיו לי לגבי השנה לא היו כל-כך מדויקים. אבל עשיתי בשנה שעברה סקר קטן: כמה ילדים מסיימים בחי-ספר דתיים בירושלים ומהו מספר מקומות הקליטה בבחי-ספר חינוכיים, על סוגיהם, בשביל ילדים אלה. כאן יש גם גורם בלתי ידוע: כמה ילדים יעזבו את ירושלים. מכל מקום המאזן הראה שיב בירושלים גרעון של כ-400 מקומות בכחות ט', ז.א. 400 ילד וילדה שאין עבורם חדר כחה.

כאן אני מוכרח לגעת בנקודה אחרת, אם כי היא לא עומדת עכשיו לדיון: מדוע לא נפתרה הבעיה בירושלים? משום שגישתו של המשרד הייתה, שכתות אלה לא תהיינה כתות ממלכתיות, כמו מא' עד ח', אלא אמרו, לצערי: אתם חקבלו בשביל זה שכר לימוד מודרג. אם כך, אמרה עיריית ירושלים, נעשה הסכם ונכתוב למה זה מחייב אותנו ובמה מתחייב המשרד, מי יבנה את החדרים החסרים וכו'. מו"מ זה נמשך בחודשים יוני-יולי 1969, לקראת פתיחת שנת הלימודים בספטמבר, וקל להבין שזה סייע לאותם הורים ותלמידים שלא נהרו לביח-הספר. אם כך, יש זיקה בין הסיכוי לבצע את חוק חינוך חובה בכחה ט' ובין המדיניות שמשרד האוצר בחר לגבי דרך הביצוע - חינוך ממלכתי ממש בכחה א' ועד כחה ט', או רק תמיכה ממלכתית.

אינני יודע מה המצב לגבי אותם ערים המופיעות ברשימה - האם נעשו סקרים כמה ילדים צריכים להקלט, האם כולם יילכו לכחה ט' והאם יש היום הכלים הדרושים כדי לקלוט אותם? ואם אין כיום - ב-4 בפברואר - מספיק כלים - מה יוכל משרד החינוך לעשות כדי לאפשר שבוע לפני ה-1 בספטמבר הכלים האלה כן יהיו? אם זה שוב יהיה תלוי במו"מ על בעיות תקציביות - מי עושה, מי נותן וכו' - כמעט אינני רואה מנוס מזה שהרבה ילדים ישארו מחוץ למסגרת.

הערה למספר אחד שנחזק מר שמואלי. נאמר ש-85% מהתלמידים בלאו הכי נקלטים בחינוך העל-יסודי. עלינו לדעת שהאחוז איננו זהה בשתי המגמות - בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי. מספר זה עוד יוחר מטעה לגבי כל מי שרוצה לחכנן ביצוע החוק במקום מסויים. מאז הסקרים שערך אנוך המנוח בחל-אביב אנחנו יודעים על הבדלים תהומיים שקיימים בתוך אותה עיר, במקרה זה בין צפון חל-אביב לדרום חל-אביב, מבחינת משך הביקורים בבית-הספר, היקפם וכו'. לכן אין לבוא עם אחוזים ארציים ממוצעים שאין בהם כדי לשקף נכונה את המצב בכל מקום ומקום. לא מן הנמנע שבחלק הצפוני של חל-אביב, ובמיוחד בשכונות מסויימות, גם בלי החוק הקליטה היא מעל ל-90%, בעוד שבדרום חל-אביב אחוז הקליטה עלול לרדת עד ל-65 ואף 60 אחוז. ז.א., בחלק אחד של העיר אין לנו כמעט מה לעשות, משום שהאוכלוסיה דואגת לעצמה, בעוד שבחלק אחר של העיר יש לנו לעשות הרבה, או כמעט הכל.

אני חושב שמדברי נשמע ברורות, שאני מדבר כדי שנדע את המצב, נזרו ונקדם על ידי שאלות את כובד-הראש לקראת הביצוע, מבלי כוונה לא לקנטר ולא לבקר. אני יוצא מתוך הנחה שמשרד החינוך רוצה לקיים את החוק כפי שהוא הציע לנו, אבל לא נוכל למלא תפקיד של ממש - מחוץ לזה, שאנחנו גם נתקלים בציבור ועלינו להשיב לשאלות שהוא שואל - אם נאמר: הכל בסדר, יש רשימה ואין אנו חודרים מתחת לפני השטח. הבירור דרוש לנו, ואני חושב שיש גם לא מזיק למשרד החינוך והתרבות אם הוא יידע שאנחנו מחייחים בכובד-ראש לענין זה.

קודם דיברתי על הערים ואמרתי שטעות היא לחשוב, שמפני שבכל עיר ועיר יש בחי-ספר מקצועיים וחיכונים אין כביכול בעיות בנושא זה. יש ויש בעיות, מפני שאין מספיק מקומות קליטה בשביל אוכלוסיית התלמידים שהיום לא נקלטת, כמו בדרום תל-אביב. אבל גם עיר כמו נתניה אינה עשויה מעור אחד. נתניה אינה רק עיר הקייט אלא גם עיר עם שיכונים עולים, וגם בה בוודאי יש הבדלים גדולים, מבחינה זו, בין חלקה הדרומי לחלקה הצפוני.

הדברים המורים יותר באזורים הכפריים, וכאן הרשו לי להוסיף מספר מסויים על המספרים שמסר מר שמואלי. הוא אמר שלכל תלמיד באבן העזר - שאני הבאתי רק בתור דוגמה - מוקצבים 250 לירות, ומסכום זה 180 לירות מיועדות להסעה. לפי מה שאמר לי סגן ראש המועצה, הממונה על מחלקת החינוך באבן העזר, ההוצאה הממוצעת לתלמיד היא 332 לירות להסעה, מפני שביח-הספר האזורי משרת למעלה מ-30 ישובים באיזור והדרך היא רבה הסתעפויות. אם כן הדבר, אינני יכול לקבל כמניחה את הדעת ההודעה שאין בעיה חקציבית. ביח-הספר נמצא באמצע, בין משרד החינוך, המסייע במידה מסוימת, לבין המועצה, שאין לה רשות חינוך במובן המקובל בעיר, וכתוצאה מכך נוצר גרעון. נאמר לי שבשנה זו הגרעון מסתכם בכ-160 אלף לירות, ואין גורם הרואה עצמו חייב לכסוחו. מי שסובל הוא - תוכן החינוך הניתן; מקצרים בשעות, בסיורים וכו'.

מ. ידיד:
עצם העובדה שביצוע החוק חולק בין שלוש שנים חייבה קביעה קלם עדיפויות מסויים אינני מתנגד שייקבעו ברשימה ערים אלה ואלה, אבל מדוע אי-אפשר להחיל את החוק, בערים מסוימות, רק באיזורים מסוימים, שיהיו אזורים מועדפים לביצוע החוק? משרד החינוך והתרבות קבע הנחיות מסוימות בקשר לתשלום שכר לימוד מודרג, עד אחוז מסויים, אבל יש אזורים מסוימים בערים הגדולות בהם הנחיה זו אינה מהווה גורם. אנחנו חייבים להחשב במציאות, וצדק ח"כ גולדשמיט-כשאמר: הבה נלמד באופן מהותי את הבעיות בכל אזור ואזור. אי-אפשר לומר שבתל-אביב 85% מגומרי כחות ח" משיכים בחינוך על-יסודי. יש שכונות - כגון התקווה, כפר שלם או חלקים ביפו - בהן אחוז זה יורד עד ל-60 ואף פחות מזה. מדוע לא לקבוע איפוא, שאם מחילים את החוק בעיר כמו נתניה או הרצליה, הוא לא יחול מיד על כל העיר אלא על חלקים מסויים, וזאת כדי שנקיף בשנת הלימודים הבאה מכסימום של חלמידים, אשר מבחינה חברתית וסוציאלית חשוב שהם ייקלטו בביח-ספר חינוך.

אם תל-אביב היכלל במסגרת החוק בשנת תשל"ב, פירושו של דבר איחוד בעוד שנתיים, ואיחוד זה הוא בעל-כבוד. אנו חייבים לחח את הדעת לנושא זה כדי לטהר את האווירה וכדי שאותם נערים הנמצאים בשולי החברה ימצאו את מקומם בחברה. יש משכנות עוני שהמדינה איננה יכולה לפתור את בעיותם חוץ זמן קצר. אולם שלב החינוך הוא שלב בו אפשר להציל את הנוער מהידרדרות ומזרועות הפשע. אנחנו יודעים שבמשכנות העוני ההידרדרות גדולה ולא כל הילדים הולכים מרצונם הטוב לביח-הספר. לכך אנחנו זקוקים לחוק, על-מנת שהילדים כן יילכו, וכתוצאה מכך נשפר את פני החברה.

ג. אליעד:

אני חייב להודות לחברי הכנסת לויץ וגולדשמיט, שהם מנוסים יותר מאתנו בסוגיה זו, ושדבריהם היו לדידי תרומה גדולה מאד. מפני שעם כל הכבוד לנציגי משרד החינוך, נדמה לי שמזווית ראייה אינפורמטיבית העמידו את הבעיה שהמדובר בתלמידים אשר בלאו הכי יכולים ללמוד, כי הם מקבלים שכר לימוד מודרג, ולכן הבעיה פחות חריפה. אבל מדברי חה"כ גולדשמיט מתקבלת תמונה הרבה יותר חריפה ונאמנה, כי בשכונת החקווה, למשל, הבעיה איננה בעיה של שכר לימוד מודרג, אלא הבעיה היא להקיף את התלמידים, ואם שם אחוז הממשיכים הוא 60, או אף פחות מזה, הרי זה משנה את התמונה הכללית ומעורר דאגות. משום שהבעיה איננה רק בעיה חינוכית, היא בעיה סוציאלית עמוקה מאד.

אני רוצה שכל בני ישראל ילמדו חורה. אבל לי נראה, שילדים הנמצאים אפילו בשטח פתוח, נאמר ברחבי הכפר, נתונים פחות לפשע ולהידרדרות מאשר ילדים הנמצאים במקומות צפופים אוכלוסיית כשכונת החקווה או יפו, שם מגתגוררות משפחות מרובות נפשות בדירות קטנות. אז אם אין לילדים אלה עיסוק חינוכי כלשהו יש להם דבר אחד - לצאת לפשע ולהידרדרות. ואילו ילד בכפר שאיננו לומר לפחות יש לו את המשק בכפר, הוא יכול לעזור, לעשות משהו, וממילא דברים אלה מוציאים אותו מדרך הפשע.

אני רוצה להזכיר למר שריד שהיה ויכוח בוועדה זו כאשר חוקקנו את החוק, וכשמשרד החינוך הציע שתהיה הודעה לוועדה על הרשימה, בעוד שהוועדה דרשה התייעצות ולא הודעה. תבענו שזו תהיה התייעצות מתוך הנחה שהבעיה איננה פורמלית - רק להודיע לנו ותו לא.

אני מצטרף לאלה שקדמו לי ומאד מבקש ממשרד החינוך לעשות מאמץ ולשקול האין אפשרות להתגבר על הקשיים האדמיניסטרטיביים ובלבד להתחיל בביצוע החוק לפחות בתל-אביב ומקומות דומים אחרים. אני הייתי מקדים את תל-אביב לנתניה, כי בכל-זאת נתניה מפוזרת יותר, וכוחות המשיכה לפשע ולהידרדרות הרבה יותר חלשים שם מאשר במקומות מסויימים בתל-אביב או בוודי סאליב בחיפה.

ד. קורן:

חוק זה הוא חוק סוציאלי באופיו, אבל דרכי הגשמתו גוטים יותר לצד של נוחות אדמיניסטרטיבית מאשר למגמה שבו, שהיא בעיקרה סוציאלית. כשדברתי בכנסת על ענין פשיעת הנוער סיפרתי את הסיפור על אותו בחור שהגיע לצבא ומפקדו שאל אותו: מהי השכלתך? הבחור ענה: המפקד, אני חושב שיש לי השכלה ים תיכונית. וכאשר המפקד הרים את גבות עיניו בחמיהה ושאל: מה זה? השיב הבחור: כאשר חברי הלכו לתיכון - אני הלכתי לים. הבעיה היא שהוא הולך לא רק לים, אלא גם למועדון רולט. ביקרתי, בליווי אנשי משטרה, במועדונים כאלה בשעות הבוקר וראיתי בחורים משחקים. הבעיה היא מדאיגה ביותר, ובכנסת אמרתי שאני מאשים את עצמנו. בסופו של דבר המדינה היא הגוף שצריך לפתור את הבעיה הזאת.

והנה, נזדמנתי עם ועדת הפנים בכלא שבכפר יונה. נפגשתי עם בחורים, מהם מוכשרים מאד, כמו הבחור שאמר לי: אני שייך למקרה עם המנהלת. הוא עושה בגרות בכתב ומסייעים לו. משרד החינוך עושה בענין זה הרבה ויש לשבח על כך. יתכן שהוא צריך לתת דגש חזק יותר לעיסוק בספורט בין כחלי הכלא, כדי למצוא איזה פורקן ליצרים, אבל זה ענין בפני עצמו ואין אני רוצה להכנס אליו.

לכן נראה לי, שבמידה ומדובר במשכנות עוני, או באזורים בהם מרוכזים נערים ונערות אלה, חובה שהחוק יחול עלוהם, ויפה שעה אחת קודם. ואם המנהל הכללי, מר שריד, בדברו על קשיים אדמיניסטרטיביים ותקציביים מיד חזר בו מהמלה "תקציביים", אני מבין שזה היה תיקון מהותי, ולכן צריך לדבר על הצד האדמיניסטרטיבי בנוגע להחלת החוק באזורים שונים. זה יכול להיות חלק מדרום תל-אביב,

ודי סאליב או שכונת דורה בנתניה. אבל הכרחי לראות זאת כאחגר ראשון במעלה. אני מבקש זאת בכל לשון של בקשה ודרישה, ומציע למשרד החינוך להחיל את החוק בשנת תשל"א על אזורים אלה.

א. רוזיאל-נאור:
קביעת עדיפויות היא חפיד אחד הדברים הקשים ביותר, כי קשה לומר איזה מקום צריך להשאר מחוץ למעגל. הרבה יותר טוב היא אילו היינו יכולים להחיל בבת אחת את החוק על כל גילאי 14 בכל רחבי המדינה. אני מצטערת שכך קבעו את המדיניות לכחחילה ואינני סבורה שזה לא ניתן לשינוי. צדקו אותם חברים שאמרו, שזו הייתה מטרת הדרישה שלנו בכנסת הששית, כאשר דרשנו התייעצות בוועדה ולא הודעה לוועדה על רשימה פלונית. ולי נראה שכאן כולם תמימי דעים בדבר אחד: אסור להשאיר את פרברי הערים הגדולות מחוץ למעגל החוק ולתת לנוער זה עוד שנתיים ימים לשוטט, מפני שאחרי כל הקשיים האדמיניסטרטיביים, התקציביים, החינוכיים וכו', מה שיקרה עם הנוער הזה תוך שנתיים ימים יהיה הרבה יותר קשה מאשכ המאמץ הדרוש להחיל את החוק על הנערים בפרברי תל-אביב, חיפה ועוד מקומות.

אפשר להגיד שהסמים המשכרים והפשיעה מופיעים דווקא בבתי-הספר התיכוניים ובאוניברסיטאות. מי שרוצה יכול למצוא תירוף כזה. אין מנוס מזה. אבל אי-אפשר להגיד שסכנות אלה ישנן רק בבית-הספר התיכון ואלה שלא הגיעו אליו כבר מחוסנים. מיותר להכביר מלים על המצב בשכונות אלה ועל הצורך לאפשר לילדים אלה ללמוד. אינני רוצה לפגוע במישהו, אבל היה זמן כאשר ההורים גם לבית-ספר יסודי לא שלחו את ילדיהם. הייתי מורה בכרם התימנים שנים רבות, למעלה מעשר שנים, ואני יודעת איזה מלחמות היו לנו שם. ילדים בכחה ג' היו נזרקים למכור עתונים. האמצעי שעצר בעד רעה זו לא היה דיבורים - שאני מחשיבה אותם - אלא חוק לימוד חובה שהכנסת חוקקה. זה הביא את ההורים לשנות לאט-לאט את מנהגי השכונות האלה - חלקם מרצון, חלקם לא מרצון וחלקם הוסיפו להשתמש ובוודאי מוסיפים להשתמש עד היום. אבל אם יש חוק, לפחות יש איזה אמצעי עליו אפשר להסתמך במאבק זה.

יש להצטער על התופעה שערך יש חלק בעם, שבגלל כל מיני סיבות ומיטענים אין להם את הנטייה הזאת. הורים לפעמים אומרים: אני מפסיד עליו כסף. הפירוש הדבר שאם הילד אינו עובד ואינו מביא כסף הביחה - הוא כבר גורם שלידפיציט במשפחה. אם ילד במשפחה כזאת הגיע לכחה ח', וההורה אינו חייב לשלוח אותו ללמוד הלאה, הוא שמח בחלקו. ומה הועילו חכמים בחקנתם, עם כל החוקים, אם אנחנו משאירים דווקא את החוליות החלשות האלה מחוץ למעגל של חובת לימוד? יש נצר שגם אם יבוא באופן פיסי לבית-הספר ראשו ולבו לא יהיו שם. זו בעיה אחרת: אין לצייד את המורים בכלים מתאימים כדי שיוכלו להתגבר על בעיות אלה ואין לצייד את בית-הספר בכלים מתאימים כדי שיסייעו למורה במשימה זו. אני חושבת שיהיה זה משגה חמור מאד אם נשאיר את תל-אביב, חיפה ומקומות אחרים - אבל בעיקר תל-אביב וחיפה, שתי ערים גדולות ובעייתיות - מחוץ למעגל החוק גם בשנת הלימודים הבאה.

אני חושבת שמשרד החינוך צריך להעריך מחדש ולהביא הצעה כיצד להחיל בתל-אביב. להחיל לפחות בשכונות הדויות ביותר. היתר יכנסו למעגל בתשל"ב. אבל אין לדחות שתי בעיות מרכזיות אלה לעוד שנתיים, כי מי יודע מה ילד יום?

היו"ר א. כץ:
אני אנסה לאתר את ממדי הנושא. לגבי תשל"א העניינים כבר סוכמו ואין מקום לשינויים. לגבי תשל"א הרשימה לפנינו, ולתשל"ב נותרו עוד כמה מקומות מרובי אוכלוסייה, כגון תל-אביב, חיפה והקריות, פתח-תקווה, בת-ים, גבעתיים, כפר שמרהיו, חולון. למעשה אפשר להגיד שזהו גוש דן כולו פלגם חיפה והקריות.

ש. לוי:
ואם הממשלה עצמה תבוא לכנסת ותציע האטה, תהיה אז עובדה קיימת שבשכונת החקווה זה לא קיים בשעה שזה קיים במקומות אחרים.

י. שריד:
הנימוק שלנו הוא רק ביצועי. הנימוק הפוליטי והחשש מפני דחיית הביצוע - קיימים כבר היום, לקראת חש"א. הוראת שר החינוך היא להתעלם מזה שרוצים לדחות את ביצוע חוק חינוך חובה. יש מאבק והדבר הושמע בוועדות מאד רציניות - שיש לדחות את ביצוע החוק. אני לא מבקש מועדת החינוך והתרבות של הכנסת שמישהו יעלה כבר את הנושא בכנסת, אבל אולי יגיע היום לכך. אם ירצו לדחות זה יהיה מוכרח להגיע לכנסת, כי אז צריך לאשר חוק.

א. רוזאל-נאור: לא מובן לי.

י. שריד:
צריך לקצץ בתקציב משרד החינוך, ויש האומרים: לא נבצע את החוק במשך שלוש שנים אלא במשך חמש שנים או שש שנים, ואולי בשנה הבאה בכלל לא.

מ. ידיד:
לכן באזורים המועדפים צריך לפתור את הבעיה באופן יסודי.

י. שריד:
אין כאן בעיה של נוחות אדמיניסטרטיבית. יש בעיה של ביצוע. כאשר אנחנו מתיישבים לחכנך את הרשימה, יכול להיות שתוך כדי המו"מ עם הרבה מקומות נגיע לידי הכרה שיש להוציא את מישהו מהרשימה, ואז נודיע לכם שחלו כמה שינויים. השאלה היא של ביצוע: האם ניתן לבצע את הדבר בשכונת החקווה, האם יש מקומות קליטה ל-90% מהתלמידים, כי אחרת, אם הביצוע לא יהיה מלא - "נקבל על דאש" ויאמרו שלא ביצענו כהלכה. בעיות אלה יתבררו כשנשב עם נציגי הרשויות המקומיות ונעשה חשבון - מהו מספר התלמידים, מהו מספר מקומות הקליטה, מה אפשר להכין עד ראשית שנת הלימודים חש"א וכו'. כל זה ייבדק ולאחר מכן יוחלט. איש לא מתנגד שהחוק יחול על מכסימום ילדי שכונת החקווה בחש"א. אבל כאשר דיברתי על קשיים ארגוניים כללתי בזה הכל - מבנים, מורים, ציוד וכו'.

י. גולדשמיט: האם עד היום הדבר הזה לא נבדק באופן קונקרטי?

י. שריד:
לנו ידוע שבשכונת החקווה ובשכונת סלמה מספר הילדים הזקוקים למקומות קליטה הוא כה רב שלא נספיק להכין את הדרוש לקראת שנת חש"א. אבל נבדוק את הדבר עוד הפעם בדיקה יסודית עם הרשות המקומית.

אני רוצה לומר עוד דבר. חוק לימוד חובה חינוך הוא חוק סוציאלי בלי כל ספק, אבל אנחנו לא הפרנו את העקרון של העדפת שכבות סוציאליות חלשות. עובדה שבשנת חש"ל החלנו את החוק בישובי אזורי הפיחות, עם כל הבעיות הסוציאליות שלהם. יכנסו כללנו את ירושלים, עם הרקע החברתי שלה. התמלנו איפוא בשכבות אלה. אחר-כך הלכנו הלאה. השארנו לשנה השלישית את שתי הערים הגדולות, חל-אביב וחיפה, משום ששם ביצוע חוק לימוד חובה יהיה קשה ביותר וצריך לתת זמן להתכונן. לא יעזור לנו אם נאמר לרשויות המקומיות האלה: עשו, משום שהתשובה תהיה: אין לנו יכולת תקציבית.

אנחנו שמענו אתכם, נביא את הדעה שהושמעו כאן לפני שר החינוך, נשקול מחדש במשרד ונודיע לכם חשובה. אם החשובה תהיה שלילית - ננמק מדוע.

ועוד דבר לחה"כ אליעד: הבאנו אינפורמציה ש-85% של התלמידים, באופן ממוצע, לומדים. אמרנו לוועדה שכאשר אנחנו מדברים על 85% אחוז ברור שיש מקומות בהם יש 100% ויש מקומות בהם יש 65% או 70%. אבל הודענו עוד דבר: הגענו לידי כך שמספר הילדים הלומדים בבתי-ספר על-יסודיים בדימונה אינו נופל מאותו מספר בתל-אביב רבתי, והוא הדין כשמשווים את קריית שמונה עם חיפה. לדעתי זהו הישג עצום.

מובן מאליו שבתל-אביב עצמה יש שכונות בהן אחוז זה עולה ל-100 או 95, ולעומתן שכונות אחרות בהן האחוז יורד ל-70. לכן כאשר עשינו השבון ארצי הגענו לממוצע של 85%, והמסקנה מזה הייתה שיש עוד לטפל ב-15%. אבל ברור ש-15% אלה מרוכזים במקומות מסויימים ואינם מופזרים באופן שווה בכל המקומות. כל זה אמרנו וזה משתקף גם בטבלאות שהבאנו על חלוקת החינוך העל-יסודי.

הינו"ר א. כץ: אני מציע שנחאחד סביב ההצעה הבאה:

הוועדה רשמה לפנייה את רשימת הישובים, כפי שהוגשה לנו, להחלת וביצוע החוק בשנת חשל"א. הוועדה ממליצה שמשרד החינוך יעשה כל מאמץ להחיל את החוק, בשנת חשל"א, גם באזורים או בשכונות טעונות טיפוח, באותם המקומות שהיכנון קובע כי החוק יופעל בהם בשנת חשל"ב - גם אם הדבר יחייב שינויים ברשימת הישובים לשנת חשל"א.

ג. אליעד: אני מציע להוסיף: גם אם אי-אפשר יהיה לבצע את החוק במלואו. אני מבטיח למר שריד שאנחנו לא נבקר את המשרד.

ש. לוי: המלה "גם" מיותרת בנוסח שהציע היושב-ראש, כי זה "לרבות".

ג. אליעד: אני מציע שננקוט לשון "מייעצים" ולא "ממליצים".

הינו"ר א. כץ: "להמליץ" יותר חזק מאשר "לייעץ".

י. גולדשמיט: אני מקבל את הסיכום הזה, אבל הייתי מוסיף את המישאלה שנשמע דו"ח על החיכנון בעוד חודש, על-מנת שבסוף מברואר או בראשית מרס נדע - לא רק לגבי תל-אביב אלא גם לגבי כל המקומות הכלולים בהצעה - באיזה מקומות מבור המשרד שיידעל לעמוד באשימה. כי גם הרשימה הזאת לא נבדקה, ומר שריד הודיע לנו במירושי נשב ונבדוק.

י. שריד: כבר יושבים.

י. גולדשמיט: אני הייתי מוסיף את המישאלה, שבעוד חודש נדע האם בכל המקומות האלה, העירוניים והכמריים, ניתן לבצע את החוק, או שמא לאור בדיקה האפשרויות הקונקרטיות צריך להכניס שינויים.

י. שריד: כלומר, במקום שבראשית השנה הבאה חבוא הוועדה וחאמר לנו שהביצוע לא היה טוב, אנחנו נבוא בעוד חודש ונאמר לכם: דעו מראש שהביצוע יהיה קשה.

י. גולדשמיט: מבחינת הכנסת זה עדיף.

4. שונות

הסיוור שלנו למגדל העמק ייערך ב-19
בפברואר. חברי הוועדה יקבלו הודעה

היו"ר א. כץ:

על הפרטים הטכניים.

ישיבת הוועדה הקרובה, ביום ב', תוקדש

לסיום וסיכום נושא רשות הספורט והספורט, ונתחיל בדיון בנושא
תנועות הנוער.

ביום רביעי נתחיל בדיון על מעמדו של

המורה במדינה, בעקבות הצעה לסדר-היום שהועברה אלינו. בנוסף
לארגונים הרלבנטים שהוזמנו להופיע בנושא זה, יופיע לפנינו,
ב-18 בפברואר, ד"ר לם, מהאוניברסיטה העברית, כמרצה בנושא זה,
ושבוע לאחר מכן יופיע פרופ' קליינברגר. לאחר מכן יופיעו נציגי
הארגונים.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00.